

Reflexe a „intentum“

Reflexe je aktem vědomí (myšlení), je tedy „výkonem“; proto se musíme tázat po „subjektu“ tohoto výkonu, tohoto aktu. Z právě uvedené formulace by se mohlo zdát, že tím „subjektem“ je vědomí nebo myšlení. Ale ani vědomí, ani myšlení není samo subjektem, ale je to jen náš název, naše pojmenování pro množství „výkonů“ či „aktů“. A všechny tyto akty mají jeden subjekt, a to právě týž subjekt, který je také subjektem reflexe. Musíme se tedy tázat, jaký je vlastně rozdíl mezi „běžnými“ akty vědomí na jedné straně, a mezi akty reflexe jakožto „zvláštními“ akty vědomí. A zde jsme postaveni před to „zvláštní“: zatímco běžné akty vědomí se soustřeďují vždycky k něčemu, co není součástí ani složkou těchto aktů, ale co je jaksi „před nimi“ jako samostatná „skutečnost“, akty reflexe (což jsou ovšem rovněž akty či výkony vědomí, event. myšlení) se soustřeďují na jiné akty vědomí (nebo celé soubory aktů vědomí). Ani tato formulace však není dostatečná, dost přesná: k aktům vědomí se jiné akty vědomí mohou vztahovat také tak, že k nim „přistupují“ jakoby zvnějšku, a pak ovšem nezáleží na tom zda subjektem těch druhých je týž subjekt, který byl subjektem těch prvních (to je vlastně přístup psychologický); jinak řečeno, není tu rozdíl mezi pozorováním druhého (jiného) subjektu a sebepozorováním téhož subjektu. V reflexi jde o něco mnohem důležitějšího, co je vlastně předpokladem jak pozorování a výkladu vědomých aktů jiných subjektů, ale také předpokladem sebepozorování a sebevýkladu téhož subjektu: reflexe v plném (resp. pravém) slova smyslu je především a převážně soustředěna na to, k čemu směřovaly intence onoho „původního“ vědomého aktu, ale chce přesně rozlišit, co v tomto „původním“ aktu vědomí „odpovídá“ „předmětu směřování“ (intentum, cogitatum) a co naopak má svůj původ v aktech (aktivitě) vědomí či myšlení (cogitatio cogitans). Reflexe sice ví o tom, že „původní“ akt vědomí směřuje k něčemu „mimo sebe“, ale zároveň ví, že toto směřování může být nepřesné nebo chybné, a proto je chce zkontrolovat a prověřit. Samo toto prověřování však nemůže opustit rámec vědomí či myšlení a nemůže z něho vystoupit a samostatně se přesvědčit o tom, co tam někde vně vědomí je skutečné. Místo toho se chce dobrat „skutečnosti“ intendované i „původním“ aktem vědomí analýzou, rozbořením tohoto aktu (což ovšem nemůže dělat pouze v jednotlivých případech, ale musí pracovat s celou řadou podobných aktů, tedy se zkušeností s nimi).

(Písek, 080903-1.)